

**LOKALNI AKCIONI PLAN ZA UNAPREĐENJE
POLOŽAJA IZBEGLIH I INTERNO RASELJENIH LICA
NA TERITORIJI OPŠTINE BELA CRKVA
U PERIODU OD 2010. DO 2013. GODINE**

Bela Crkva, decembar 2009. godine

UVODNA REČ PREDSEDNIKA OPŠTINE

Opština Bela Crkva je kao multietnička i multikonfesionalna sredina, zajednica ravnopravnih građana poznata po visokom stepenu tolerancije i po negovanju opštih humanih principa. Viševjekovno iskustvo zajedničkog življenja više od 20 naroda i narodnosti, izgradilo je otvorenost naše sredine, da svojim širokim srcem prihvata sve one, koji su vekovima dolazili iz drugih krajeva da se ovde nastane i žive, ili da ovde nađu samo privremeno utočište.

Tako je i u protekle dve decenije burnih dešavanja, Bela Crkva pružila utočište velikom broju izbeglih i raseljenih lica, koja su, što zbog rata u bivšim jugoslovenskim republikama, što zbog bombardovanja Kosova i Metohije, morala da napuste svoje domove.

Prema podacima Povereništva za izbeglice, u našoj sredini je utočište našlo više od 1970 ljudi sa prostora cele bivše Jugoslavije. Neki od njih su se vratili u svoje domove, neki otišli u potrazi za boljim životom u treće zemlje, a mnogi su ostali da žive ovde i potpuno se integrisali u našu sredinu. Većina od njih je prihvatila državljanstvo Republike Srbije, ali jedan broj ljudi još uvek ima status izbeglih lica.

Opština Bela Crkva ne želi da zanemari potrebe nijednog od svojih građana, čije je probleme već i ranije prepoznala i obuhvatila ih svojim »Planom razvoja socijalne zaštite u Opštini Bela Crkva u periodu 2008-2012« (Strategija socijalne zaštite).

Kao način iskazivanja spremnosti lokalne zajednice za rešavanje problema izbeglih i raseljenih lica u našoj sredini i želji da se ovi problemi brže i kvalitetnije rešavaju, Opštinsko veće Opštine Bela Crkva je 18.02.2008. godine formiralo »Savet za migracije i trajna rešenja«, čija je radna grupa pripremila predlog »Lokalnog akcionog plana za unapređenje položaja izbeglih i interno raseljenih lica« (u daljem tekstu LAP), koja žive na teritoriji opštine Bela Crkva. Smatram da je ovaj dokument logičan nastavak opšteg strateškog pristupa lokalne samouprave razvoju opštine i poboljšanju uslova života svih građana.

Pravci delovanja lokalne zajednice, biće orijentisani na obezbeđivanje što boljih uslova života izbeglica i interno raseljenih lica u lokalnoj sredini rešavanjem njihovog stambenog pitanja, kao i na obezbeđivanje njihove socijalne i ekonomske ravnopravnosti sa svim ostalim građanima.

Izradom LAP-a, lokalna zajednica izražava spremnost da i finansijski uzme učešća u realizaciji ciljeva ovoga plana, kao i da za sprovođenje plana obezbedi učešće lokalnih stručnih službi.

Zahvaljujem se svima koji su nam pružili podršku u izradi LAP-a, posebno IOM-u, kao i Komesarijatu za ibeglice Republike Srbije, koji su nam pružili stručnu i edukativnu pomoć za izradu ovog dokumenta.

**Predsednik Opštine Bela Crkva
Vladica Maksimović**

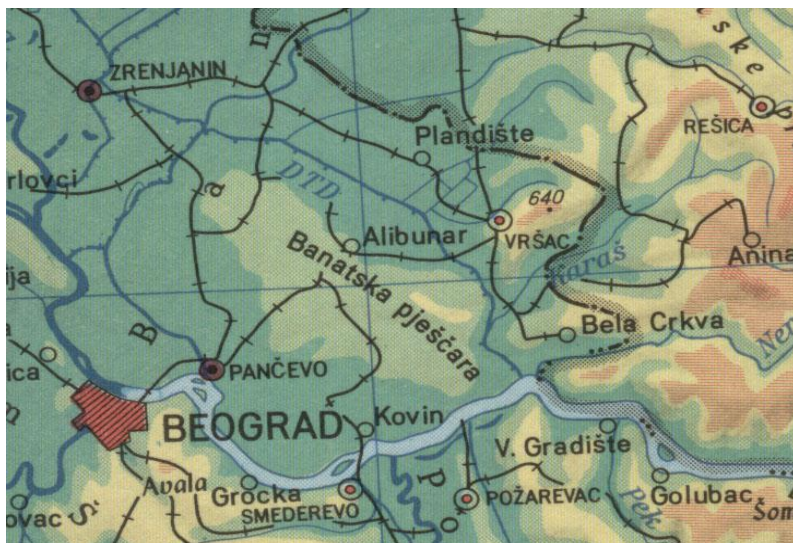
Sadržaj dokumenta
(LAP-a za unapređenje položaja izbeglih i interno raseljenih lica
koja žive na teritoriji opštine Bela Crkva)

- 1. LIČNA KARTA OPŠTINE**
- 2. SOCIO-EKONOMSKA ANALIZA OPŠTINE BELA CRKVA U SVETLU REŠAVANJA EKONOMSKIH PITANJA IZBEGLIH I PROGNAH LICA**
- 3. EKONOMSKO PRIVREDNE KARAKTERISTIKE OPŠTINE**
- 4. IZBEGLA I PROGNAH LICA IZ HRVATSKE I BiH, KAO I INTERNO RASELJNA LICA SA KOSOVA I METOHIJE (statistički podaci)**
- 5. OPŠTI I SPECIFIČNI CILJEVI**
- 6. IMPLEMENTACIJA LAP-a**
- 7. INSTITUCIONALNI I STRATEŠKI OKVIR ZA IZRADU DOKUMENTA**
- 8. TIM ZA IZRADU DOKUMENTA**

1. LIČNA KARTA OPŠTINE

Opština Bela Crkva je podunavska, prigranična i ravničarska opština, koja se prostire u severoistočnom delu Srbije, na krajnjem jugoistoku Vojvodine i Banata. U geografskom smislu opština Bela Crkva je okružena obroncima Karpata, Vršackim planinama, Dunavom i delom Panonske nizije. Bela Crkva se prostire na površini od 353 kvadratna kilometra i sastoji se od 14 naselja. Ukupan broj stanovnika Bele Crkve prelazi 20.367 stanovnika.

Opština Bela Crkva ima izrazit multietnički karakter. U opštini živi 15.564 Srba, koji predstavljaju ubedljivu etničku većinu opštine (76,8%). Zajedno sa Srbima u opštini Bela Crkva žive i pripadnici rumunske, češke, romske, mađarske, jugoslovenske, crnogorske, makedonske i drugih etničkih zajednica. Opština Bela Crkva ima negativan prirodni priraštaj (- 5,3 promila).

Regionalni položaj Bele Crkve

miliona kubika.

Bela Crkva ima izuzetno razvijenu kulturnu aktivnost, a od lokalnih kulturnih institucija posebno se izdvajaju Centar za kulturu „Bela Crkva“, Muzej, Istorijski Arhiv, Narodna biblioteka, Kulturno-umetničko društvo „Banaćanka“ i dve lokalne radio stanice JIP „BC-info“ i radio "Sunce".

Kada je istorija opštine u pitanju treba naglasiti da je opština Bela Crkva osnovana, kao gradsko naselje, 1717. godine i da je bila centar zanatstva i vinogradarstva. Osnivač grada bio je grof Florimund de Merci. Spada u red vojvođanskih gradova u kome je do današnjih dana sačuvan veliki broj kulturno-istorijskih vrednosti, tako da glavnu fizionomiju grada čine objekti sazidani i rekonstruisani u stilu Bečke secesije, po čemu je Bela Crkva i danas karakteristična u regionu.

U privrednom smislu najveće prirodno bogatstvo i potencijal opštinskog razvoja predstavlja reka Dunav, kao i reke Karaš i Nera. U Deliblatskoj peščari nalaze se lovišta i uzgajališta svih vrsta divljači. Jedan od značajnijih privrednih potencijala opštine predstavljaju sedam kristalno čistih jezera ukupne površine od 150 ha.

Bela Crkva se, takođe, svrstava u jedan od najznačajnijih voćarskih regiona, sa oko 1500 ha voćnjaka, što predstavlja mogućnost daljeg razvoja agro-industrijskog kompleksa. U voćnjacima se uzgaja

srednjeevropsko voće. Takođe, značajan potencijal predstavljaju velike naslage visoko kvalitetnog šljunka, koga po analizama ima oko 700

U oblasti obrazovanja treba napomenuti da Bela Crkva na svojoj teritoriji ima razvijene obrazovne ustanove u oblasti predškolskog, osnovnoškolskog i srednješkolskog obrazovanja. Posebno treba naglasiti predškolsku ustanovu „Anđelka Đurić“, koja je kao prvo dečije obdanište otvoreno 1864. godine. Na teritoriji opštine Bela Crkva nalazi se sedam osnovnih škola, od toga u gradu dve („Dositej Obradović“ i „Žarko Zrenjanin“) i dve srednje škole (Gimnazija „Jovan Cvijić“ i Tehnička škola „Sava Munčan“).

Društvenom životu Bele Crkve u značajnoj meri doprinose i mnogobrojni sportski klubovi i redovne i česte sportske aktivnosti i manifestacije. U Beloj Crkvi postoje 23 sportska kluba u gotovo svim značajnim sportovima. Za razvoj

Bele Crkve u ovom segmentu života posebno je značajno to što gotovo sva naseljena mesta imaju svoje sportske klubove koji se bave zadovoljavanjem potreba građana i dece u ovoj oblasti.

Zdravstvene potrebe u opštini Bela Crkva građani zadovoljavaju u bolnici „Dr Budislav Babić“ čiji je kapacitet 225 ležajeva. U bolnici „Dr Budislav Babić“ na odeljenjima za plućne bolesti, respiratorni sistem i psihijatrijski bolesnici, a sastavni deo bolnice su i dispanzeri u šest naseljenih mesta u opštini. Dom zdravlja „Bela Crkva“ ima službu za medicinu rada, zaštitu predškolske i školske dece i žena, oftamološku, rengenološku i internističku službu.

Svoje korene i religijske aktivnosti u Beloj Crkvi imaju i registrovane religijske zajednice i crkve: Srpska pravoslavna crkva, Rimokatolička crkva, Rumunska pravoslavna crkva i Ruska pravoslavna crkva. Srpska pravoslavna crkva je podignuta 1751. godine a Rimokatolička crkva 1793. godina.

Na teritoriji opštine funkcioniše ukupno 13 javnih ustanova, koje su okrenute u svom radu ka ostvarivanju svog zakonskog delokruga i ka ostvarivanju prava građana opštine. Javne ustanove na teritoriji opštine su: Republički geodetski zavod – katastar nepokretnosti Bela Crkva; Nacionalna služba za zapošljavanje; Centar za socijalni rad; Dom za decu i omladinu „Vera Radivojević“; „Vojvodina šume“; Vodoprivredno preduzeće „Ušće“; JP „Belocrkvanski vodovod i kanalizacija“; JP „Belocrkvanski komunalac“; "Javno preduzeće za putnu privredu i građevinarstvo"; Centar za kulturu „Bela Crkva“; Predškolska ustanova „Anđelka Đurić“; Veterinarska stanica i Turistička organizacija „Bela Crkva“.

Bogat društveni život građana prožet je postojanjem i aktivnostima nevladinih organizacija odnosno udruženja građana u Beloj Crkvi koji doprinose kvalitetnijem civilnom društvu u opštini. Na teritoriji opštine deluje 20 nevladinih organizacije. Ove nevladine organizacije organizovane su po različitim principima i osnovama ali su najzastupljenije nevladine organizacije koje promovišu manjinska prava („Česi Južnog Banata“ , „Udruženje Roma Bele Crkve“) , hobističke i profesionalne orijentacije („Udruženje privatnih preduzetnika“, „Udruženje ribolovaca“, „Udruženje lovaca“) i kulturne i humanitarne aktivnosti („Zlatni Jelen“ , „Eko Karaš“).

Stara razglednica Bele Crkve

2. SOCIO-EKONOMSKA ANALIZA OPŠTINE BELA CRKVA U SVETLU REŠAVANJA EKONOMSKIH PITANJA IZBEGLIH I PROGNAHNIH LICA

Socio-ekonomska analiza opštine Bela Crkva kao sastavni deo Strategije razvoja opštine Bela Crkva sadrži pet strukturiranih celina, koje zajednički omogućavaju kompletan prikaz društvenih i ekonomskih okolnosti u opštini Bela Crkva i omogućavaju uvid u sve relevantne podatke za razumevanje i analizu trenutne socio-ekonomske pozicije opštine Bela Crkva.

Smatrali smo, da je za rešavanje pre svega ekonomskih pitanja izbeglih i prognanih lica i njihove potpune integracije u našu sredinu ovaj aspekt veoma važan, pa ćemo socio ekonomsku analizu dati detaljno u ovom akcionom planu. Socio-ekonomska analiza sadrži sledeće tematske elemente:

- 1. Uvodne napomene**
- 2. Društveno-demografske karakteristike domaćeg stanovništva**
- 3. Ekonomsko-privredne karakteristike**
- 4. Infrastrukturne pretpostavke razvoja**
- 5. Izbegla i prognana lica iz Hrvatske i BiH, kao i interno raseljena lica sa KiM u opštini Bela Crkva**

1. Uvodne napomene

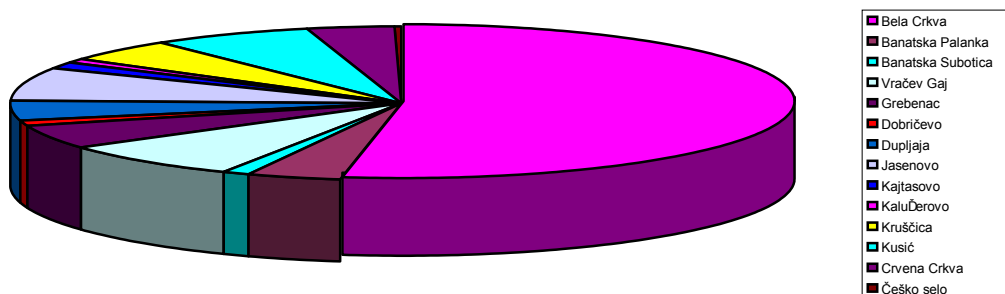
Socio-ekonomska analiza opštine Bela Crkva urađena je u cilju rasvetljavanja aktualnog društveno ekonomskog stanja kao polazne osnove za izradu strateškog plana razvoja opštine u srednjoročnom i dugoročnom periodu. Analiza je svojevrsna studija slučaja – kvalitativna sociološka analiza, bazirana na sekundarnim naučnim podacima. U analizi su korišćeni i ukrštani podaci Republičkog zavoda za statistiku, Nacionalne službe za zapošljavanje, Skupštine opštine Bela Crkva, opštinske organizacije Crvenog krsta Bela Crkva, Turističke

organizacije Bele Crkve, kao i podaci dobijeni od Predsednika opštine Bela Crkva i Načelnika opštinske uprave opštine Bela Crkva metodom otvorenog intervjua.

2. Društveno – demografske karakteristike domaćeg stanovništva

2.1 Demografska kretanja

Prilog broj I: Broj stanovnika po katastarskim opštinama-grafički prikaz.

Poslednje četiri decenije ukupan broj stanovnika Bele Crkve se konstantno smanjivao. Prema popisu iz 1948. godine opštinu je naseljavalo 25.179 stanovnika, dok ih je prema popisu iz 2002. godine bilo 20.367. Pozitivna demografska kretanja odvijala su se do 1961. godine kada je u opštini zabeležen najveći broj stanovnika (26.485). U periodu od 1971-1991. godine ukupan broj stanovnika se smanjio za 6,8%, sa 25.450 na 23.707, odnosno 87 stanovnika je svake godine trajno emigriralo. U periodu 1981-1991. godina, opština Bela Crkva zabeležila je pad broja stanovnika.

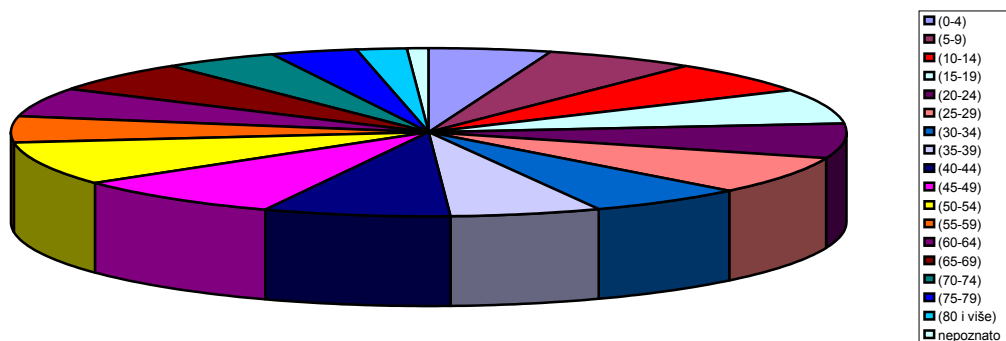
Naselja	Površina (ha)	Broj stanovnika
Bela Crkva	3869,45	10675
Jasenovo	854,83	1446
	K.O.B.P. I	226,04
Banatska Palanka	K.O.B.P. II	245,18
	K.O.V.G. I	854,83
Vračevgaj	K.O.V.G. II	283,11
Banatska Subotica		979,74
Dupljaja		2434,29
Grebenac		3850,19
Češko Selo		217
Crvena Crkva		1789
Dobričevo		1753,19
Kajtasovo		3723,92
	K.O.Kalu. I	966,56
	K.O.Kalu. II	71,97
Kaluđerovo	K.O.Kalu. III	205,91
Kruščica		2749,92
	K.O.Kusić I	426,93
	K.O.Kusić II	153,38
Kusić	K.O.Kusić III	562,50
Ukupno	35334,13	20367

Prilog II: -Broj i raspored stanovnika po naseljima

Pad broja stanovništva od -8,0% na 1.000 stanovnika. Kretanje prirodnog priraštaja, posebno u periodu posle 1990. godine je izuzetno nepovoljno (u 1991. stopa prirodnog priraštaja je iznosila -3,1‰, u 1996. bila je -3,2‰, a u 1999. čak -5,3‰). Stope nataliteta su veoma niske, a stope mortaliteta se kreću oko 13,5‰. U 2001. godini izbeglih i prognanih lica, što je mehaničko povećanje stanovništva za 2,7%. Na prostoru od 353 km², živi nešto manje od 70 stanovnika na km². U poslednje četiri decenije prisutan je trend smanjanja gustine naseljenosti. Trend se pojačava jer su u toku emigracioni procesi, negativan prirodni priraštaj i demografsko praznjenje na širem području južnog Banata.

Opština Bela Crkva je ispod prosečno naseljeno područje u Vojvodini; gustina naseljenosti od 67 stanovnika na km², što je 37% nepovoljnije od proseka Republike, svrstava opštinu među 20 u Vojvodini sa najredom naseljenošću. Visoko je učešće najstarije populacije jer skoro svaki peti stanovnik pripada kontigentu stanovništva koje je starije od 60 godina (18,9%). Svega 19,3% ukupnog stanovništva je mlađe od 14 godina.

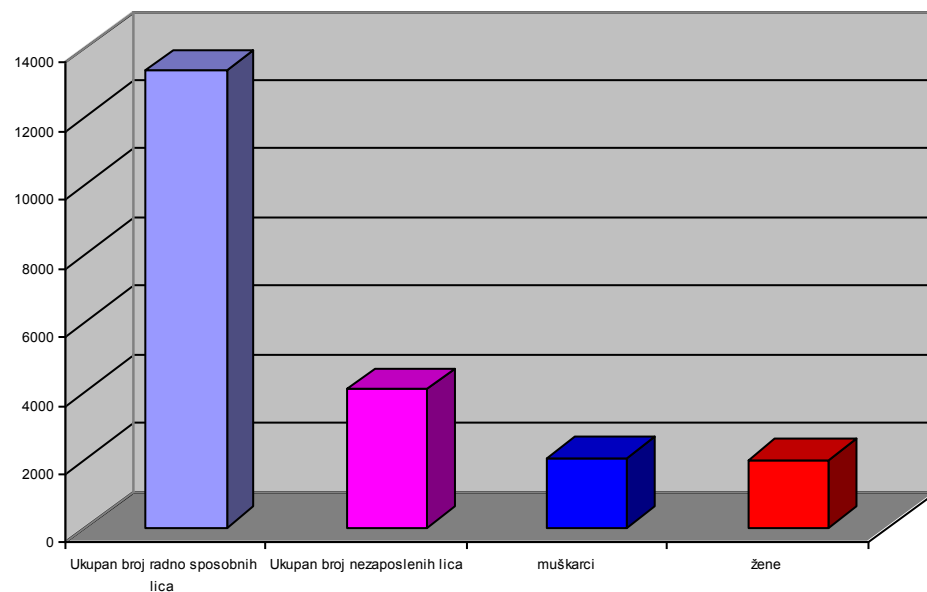

Prilog broi III- Starosna struktura onštine Bela Crkva

poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu (23,7%) je iznad proseka Vojvodine (13,7%) i Republike (17,9%), a učešće poljoprivredno-aktivnih u strukturi aktivnih stanovnika od 31,8% je iznad proseka Vojvodine (17,2%), Južno-banatskog okruga (20%) i Republike (24,9%). Stepenn zaposlenosti ukupnog od 79,1% i radno-sposobnog stanovništva od 103,4% proseka Republike u 2000. godini je značajno ispod proseka Vojvodine (121% i 116%). U 2000. godini u opštini Bela Crkva registrovano je 4.494 zaposlenih, u privredi je radilo 57,8% od čega je 35,6% bilo u industriji, 26,3% u poljoprivredi i ribarstvu, 10,3% u građevinarstvu, 5,7% u saobraćaju, 7,4% u trgovini i 0,6% u ugostiteljstvu i turizmu. Svaki peti radnik zaposlen je u vanprivredi, od čega je 46,8% radilo u zdravstvu i 35,5% u obrazovanju, dok je 23,7% registrovano da radi u privatnim radnjama. Prisutan je bio nadprosečan koeficijent nezaposlenosti - za 19,3% iznad republičkog proseka.

Usled nepovoljnog prirodnog priraštaja došlo je do pogoršanja nekih vitalnih karakteristika stanovništva: zabeleženo je smanjenje za 2,3% kontigenta dece predškolskog i školskog uzrasta (do 14 godina) u ukupnom stanovništvu između tri poslednja popisa – sa 21,6 % u 1981. na 19,3 % u 2001. godini. U istom periodu je smanjen kontigent omladine (15 – 24 godine) za 1% u ukupnom stanovništvu. Međutim, iako su zabeležena manja negativna pomeranja stanovništva na skali starosnih kontigenata, potpuna demografska slika se dobija poređenjem sa republičkim prosekom jer za kontigent dece do 14 godina republički prosekom iznosi 22,7%, a za kontigent omladine republički nivo je 21,5%.

U opštini je registrovano 7.300 domaćinstava, od toga u gradu ima 3.842, a u naseljenim mestima 3.458. Učešće

Podaci iz 2002. godine, izvor: Republički zavod za statistiku

2.2 Društvena kretanja

Dostignuti nivo razvoja obrazovanja, kulture, fizičke kulture, zdravstvene, socijalne i dečje zaštite u opštini Bela Crkva je zadovoljavajući. Međutim, ukupna nerazvijenost opštine i privredna recesija, a time i smanjena budžetska izdvajanja za društvene delatnosti, uticali su da opremljenost i personalna struktura institucija javnih službi ne zadovoljavaju savremene standarde, čime je direktno otežano pružanje kvalitetnih usluga njihovim korisnicima.

Negativni efekti prirodnih i mehaničkih kretanja stanovništva nepovoljni su utoliko više kada se analizira dugoročna posledica reprodukcione i biološke devastacije stanovništva, a s time u vezi i umanjen ekonomsko – privredni potencijal stanovnika opštine. Struktura budžetskih rashoda opštine u poslednje tri decenije pokazuje različito učešće pojedinih društvenih delatnosti u ukupnim rashodima. Generalno posmatrano, nedovoljna republička sredstva i nemogućnost većeg izdvajanja iz opštinskog budžeta uticali su da prema stepenu opremljenosti, kadrovskoj popunjenosti i tempu modernizacije rada ustanove društvenih delatnosti opštine Bela Crkva i dalje zaostaju za republičkim prosekom.

U opštini Bela Crkva postoji 7 osnovnih škola, šest na srpskom jeziku i jedna (iz Grebenca) na rumunskom jeziku. Dve škole se nalaze u sedištu opštine, a ostale su raspoređene po selima. U Beloj Crkvi postoje i srednje škole: Gimnazija "Jovan Cvijić" i Tehnička škola "Sava Munćan". Gimnazija ima dva smera: opšti i jezički, kao i jedno odeljenje ekonomskih tehtičara. U

Područje opštine Bela Crkva od osnivanja do današnjih dana karakteriše veoma šarolika nacionalna struktura, nastala tokom vekova kao posledica kolonizacionih talasa i čestih migracionih kretanja. Prema popisu iz 1991. godine u opštini žive pripadnici 18 nacionalnosti. Postoje sela u kojima dominira pojedina nacionalna zajednica (Grebenac – Rumuni, Dobričevo – Mađari, Češko selo – Česi). U heterogenoj nacionalnoj strukturi pretežno učešće imaju Srbi (73,5%), zatim Rumuni (6,8%), Jugosloveni (5,7%), Česi (4,4%), Mađari (2,5%) i u manjem broju pripadnici drugih nacionalnosti.

Prilog IV – Grafički prikaz odnosa radno sposobnog i nezaposlenog stanovništva i polna struktura nezaposlenih

sklopu Tehničke škola "Sava Munćan" postoje obrazovni profili: mašinstvo i obrada metala, saobraćaj, trgovina, ugostiteljstvo i turizam i lične usluge. Teritorijalni razmeštaj ustanova obrazovanja zadovoljava potrebe stanovništva.

U opštini aktivno deluje više od 20 klubova i u nekim sportovima (ženski rukomet, karate, vaterpolo) postižu dobre rezultate.

Postoji više od 50 registrovanih udruženja građana od kojih je dvadesetak aktivnih.

Primarna zdravstvena zaštita je u okviru republičkog preseka. Specijalna bolnica za plućne bolesti "Dr Budislav Babić" sa sedištem u opštinskom centru broji 161 radnika od kojih je 13 zdravstvenih radnika sa visokom stručnom spremom, a 61 radnik sa srednjom stručnom spremom. Smeštaj bolesnika u bolnici je paviljonskog tipa, ukupno raspoložive površina od 2.720m².

Od registrovanih više od 300 političkih partija u Srbiji, u opštini Bela Crkva deluje 16. Ne postoje lokalne stranke. Opštinska skupština je heterogenog sastava.

Nije bilo evidentiranih međuetničkih incidenata u proteklih 5 godina. Procenat rasvetljenja krivičnih dela koji su u apsolutnom broju mali (godišnje manje od 200) za 2006. godinu je 80,39%. Prema ovim podacima Bela

Crkva spada u područje sa niskom stopom kriminaliteta i može se smatrati bezbednim područjem za život i poslovanje.

3. Ekonomsko-privredne karakteristike

3.1 Opšti uslovi poslovanja u periodu od 1990. do 2000. godine

Privreda Srbije pa time i privreda opštine Bela Crkva u poslednjih 5-6 godina nalazi se u procesu tranzicije i restrukturiranja odnosno prolazi kroz transformaciju u otvorenu tržišnu privredu. Nakon decenije sankcija i izolacije Srbija je prihvatila koncept otvaranja, kooperacije sa svetom i privatizacije. Ovaj proces se obavlja veoma sporo, zbog brojnih ograničavajućih faktora prisutnih u privredi. Oni su mnogobrojni, ali treba ukazati na neke osnovne: tehničko-tehnološka zastarelost privrede, niska konkurentnost proizvoda, finansijska zaduženost većine preduzeća, višak zaposlenih, neadekvatno ekonomsko zakonodavstvo itd. Ograničavajući faktori su pre svega posledica činjenice da je Srbija u proces tranzicije i restrukturiranja krenula sa zakašnjenjem od 12 godina. Privreda je izraubovana desetogodišnjim dezinvestiranjem i tehnološki zaostala, te kao takva neprilagođena uslovima savremenog tržišta. Stabilan i dinamičan rast privrede u budućnosti je uslovljen prethodnim restrukturiranjem i privatizacijom, kako bi se stvorili uslovi za novi investicioni i razvojni ciklus.

Devedesete godine označile su deceniju ekonomskog propadanja, što bi se moglo nazvati i decenijom ekonomskog upropašćivanja privrede. Potrebno je napomenuti da je pre 1990. godine privreda Srbije bila integrisana u svetsku privredu i da su njena preduzeća pratila savremene tokove tehničko-tehnološkog naopretka. Životni standard stanovništva bio je viši nego u

okolnim socijalističkim zemljama. Da je Srbija ušla u proces tranzicije 1988. ili najkasnije 1990. godine, danas bi bila na nivou razvijenosti Slovačke, Poljske i Mađarske.

Umesto toga, zemlja se krajem decenije našla u ekonomskom, socijalnom i političkom haosu. Dohodak po glavi stanovnika je 2000. godine bio jedan od najnižih u Evropi, a siromaštvo je postalo široko rasprostranjena pojava. Usled raspadanja SFRJ i međunarodnih sankcija došlo je do krupnih poremećaja u proizvodnji, a bio je onemogućen i bilo kakav priliv inostranog kapitala. Kao rezultat toga društveni proizvod i ukupna proizvodnja su pali na niži nivo od 50%, a zarade zaposlenih na nivo niži od 30% onoga iz 1989. godine. Bankarski sektor je bio nelikvidan, a život je održavan štampanjem novca bez pokrića. Državna preduzeća su većim delom bila zadužena za očuvanje socijalne stabilnosti u zemlji, dok su društvena preduzeća kumulirala dugove i polako odumirala. U ekspanziji su bile samo dve sfere ekonomskog života. Prvi je bio ekonomski kriminal, a drugi tzv. siva ekonomija.

Kada se posmatra cela dekada, onda proističe da je prosečna desetogodišnja stopa opadanja društvenog proizvoda iznosila -7,2%, a investicija -13,5%. Društveni proizvod je u 2000. godini pao na nivo od 47,5% onog koji je ostvaren u 1990. godini. Investicije u osnovna sredstva su takolje drastično smanjena, te su u 2000 godini iznosila 23,4% ostvarenih u 1990. godini. Izvoz i uvoz takođe beleže negativan rast. Izvoz je opadao po prosečnoj stopi od -11,2%, a uvoz po stopi od -8,5%. U 2000. godini izvoz je iznosio svega 30,5%, a uvoz 41,1% ostvarenih u 1990. godini. Tek pri kraju 2000. godine dolazi do značajnijeg oživljavanja spoljno-trgovinske aktivnosti. Učešće investicija u društvenom proizvodu smanjeno je sa 20,3% u 1990. godini na 10,4% u 2000. godini. Investicije u 1990. godini nisu bile dovoljne ni za zamenu i modernizaciju amortizovanih osnovnih sredstava. Posle toga obim investicija nije bio dovoljan ni za prostu reprodukciju instalisanih kapaciteta, što je imalo za posledicu ubrzano tehničko-tehnološko zastarevanje privrede.

Nizak nivo investicione aktivnosti nepovoljno se odrazio na stanje osnovnih sredstava preduzeća. Osnovna sredstva su otpisana sa preko 65%, dok je oprema otpisana sa preko 85%. Veći deo preduzeća nije u stanju sa postojećom opremom da produkuje robe koje bi po ceni i kvalitetu bile konkurentne na domaćem i inostranom tržištu. Da bi to bila u stanju preduzeća moraju da se restrukturiraju odnosno dokapitališu kako bi bila u stanju da modernizuju svoju opremu i njome proizvedu robu koja bi bila konkurentna onoj iz uvoza.

U postojećim uslovima privatizacija se namentula kao jedino rešenje pošto je to način da preduzeća dođu do dodatnog kapitala za modernizaciju. Priliv inostranog kapitala osnovni je uslov za oživljavanje investicione aktivnosti i modernizaciju privrede. Strane direktne investicije su neophodne za pokretanje privredne aktivnosti ne samo zbog nedostatka domaćeg kapitala i velike nezaposlenosti, već i zbog unapređenja korporativnog upravljanja i transfera nove tehnologije. Međutim, nije realno očekivati da će priliv inostranog kapitala biti takvih dimenzija da bi mogao da reši sve privredne probleme. Stoga mora da se uradi mnogo više na privlačenju domaćeg kapitala u institucije finansijskog sistema. Do sada na tom planu nije mnogo učinjeno, a postoje čvrste indicije da u sektoru stanovništva postoje značajna novčana sredstva (uglavnom u deviznom obliku). Kada bi se ova sredstva našla u finansijskom sistemu, moglo bi mnogo više da se uradi na unapređenju proizvodnje malih i srednjih preduzeća.

3.2 Stanje privrede posle 2000. godine

Proces tranzicije na ovim prostorima započet je krajem 2000. godine, u momentu kada je nacionalna privreda bila u izuzetno teškom stanju. To se, pre svega, ogledalo u rastućoj inflaciji, disparitetu cena - posebno u proizvodnji osnovnih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, energentskom deficitu, problemima vezanim za akumulirane i tekuće gubitke, nelikvidnost, redukovanoj proizvodnji koja je u proseku bila na nivou oko 50% ostvarene u 1989. godini, velikom broju nezaposlenih i niskom životnom standardu stanovništva.

Krajem 2000. godine definisana je reformska, a u okviru nje i nova stabilizaciona politika. Već početkom 2001. godine evidentirana je početna makroekonomska stabilnost. Nakon sprovedene liberalizacije cena, inflacija je višestruko smanjena, a trend njenog daljeg obaranja nastavljen je i u 2002. godini. Devizni kurs dinara je u tom periodu bio stabilan, a prodaja i kupovina deviza je vraćena u legalne tokove. Strukturne reforme započete su privatizacijom, prvim tenderskim i aukcijskim prodajama. Osim toga, sprovedene su i mere koje su se odnosile na bankarski sektor, penzioni sistem i tržište rada.

Međutim, brojna ograničenja koja otežavaju poslovanje privrede, prisutna su i dalje. Tehničko-tehnološka zastarelost najvećeg broja instalisanih kapaciteta, prevaziđena tehnologija, niska izvozna sposobnost i uvozna zavisnost, izražena nelikvidnost i nedostatak sredstava za finansiranje proizvodnje i izvoza, nedostatak investicionih sredstava, kao i izgubljena tržišta zbog sankcija i suženja domaćeg prostora, samo su neki od problema sa kojima se suočava srpska privreda nakon 2000. godine.

Krajem 2001. godine počeo je proces privatizacije, na osnovu zakona usvojenog sredinom iste godine. Naglo povećanje broja nezaposlenih, kao posledica otpuštanja zaposlenih u privatizovanim preduzećima, jedan je od neželjenih efekata, koji uz visoke rashode javne potrošnje i spoljnotrgovinski deficit, karakteriše posmatrani period.

Rešavanje problema vezanih za viškove radne snage, kao i visok obim finansijskih dugovanja u velikim preduzećima, iziskuje određene promene u domenu ekonomske politike.

Polazeći od navedenih okolnosti, razvoj opštine Bela Crkva u okviru privrednog razvoja Srbije, mora se bazirati na razvoju malih i srednjih preduzeća, revitalizaciji kapaciteta koji imaju ekonomsku perspektivu, uvažavajući princip efikasnosti upotrebe raspoloživih resursa.

Pretpostavka za aktiviranje raspoloživih razvojnih potencijala, kao što su prirodne pogodnosti za razvoj poljoprivrede i agroindustrijskog kompleksa, turizma i ugostiteljstva, jeste uloga države u stvaranju povoljnijih uslova za nesmetano oživljavanje privrednih tokova.

3.3 Trenutno stanje privrede

Poslovanje privrede Bele Crkve u periodu posle 2000. godine obeleženo je tranzicionom recesijom. Proizvodnja – industrijska i poljoprivredna, kao i ukupna privredna aktivnost beleže stagnaciju ili pad.

Intenzivan razvoj MSP i preduzetništva otpočeo je krajem osamdesetih godina prošlog veka, kada je zahvaljujući izmenama zakonskih propisa, došlo do liberalizacije u postupku osnivanja preduzeća i preduzetničkih radnji, odnosno stvaranja povoljnijih uslova za njihovo osnivanje.

Najveća ekspanzija registrovanih preduzeća i radnji sa svim nivoima, pa i u opštini Bela Crkva, bila je u periodu 1990-94. godine. Struktura MSP i preduzetničkih radnji, u skladu sa ekonomskim kretanjima tokom poslednjih 10-15 godina, ukazuju na manju zainteresovanost preduzetnika prema proizvodnim delatnostima i orijentisanost ka trgovini i određenim vidovima uslužnih delatnosti. U proteklom periodu u ukupno registrovanim preduzećima i radnjama najveći broj je iz oblasti trgovine.

Sve do kraja osamdesetih godina inustrijska proizvodnja je imala tendenciju rasta, a maksimalni obim proizvodnje dostignut je 1989. godine. Od 1990. godine započinje dugogodišnji trend izraženog pada inustrijske proizvodnje. U pojedinim godinama dolazilo je do blažeg oživljavanja rasta inustrijske proizvodnje (1997. i 1998. godine), ali je trend pada bio prisutan sve do sredine 2000. godine.

U periodu koji je za nama dominirala je resorno niska proizvodnja, sa niskim tehničko-tehnološkim sadržajem. Takva proizvodnja prvenstveno je bila namenjena zadovoljenju potreba domaćeg tržišta. U narednom periodu trebalo bi razvojne napore koncentrisati na izmenu nasleđene privredne strukture, sa težnjom da se preduzeća osposobe za proizvodnju međunarodno konkurentnih proizvoda.

Sa stanovišta iskustva iz prošlosti, raspoloživih resursa, prirodnih i drugih potencijala, industrijski kompleks koji bi trebalo da ima prioritet u budućoj razvojnoj strategiji je agroindustrijski kompleks, a u razmatranje se moraju prioritetno uključiti delatnosti kao što su sektor usluga i informatika.

Modeli savremene proizvodnje, prometa i usluga trebali bi da se zasnivaju na principima mrežne organizacije, kojom se ostvaruje kombinacija efekata ekonomije proizvodnje i prostora sa visokom fleksibilnošću. S obzirom na sada prisutan nedostatak kapitala, prioritet bi trebalo da dobiju nisko kapitalno intenzivne delatnosti, koje ostvaruju najpovoljniji neto devizni efekat. Ovakav koncept razvoja mora se zasnivati na malim i srednjim preduzećima.

Proces restrukturiranja treba da bude usmeren u pravcu povećanja rentabilnosti i profitabilnosti preduzeća, čime se stvaraju uslovi za oživljavanje investicione aktivnosti i modernizaciju proizvodnje. Od ne manjeg značaja je stvaranje sposobne preduzetničke i menadžerske strukture koja treba da postane nosilac razvojnih aspiracija.

Orijentacija na razvoj konkurentne i orijentisane industrijske strukture Bele Crkve suočava se, međutim, sa velikim ograničenjima. Najznačajnija ograničenja su nedostatak kapitala i zastarela tehnologija preduzeća.

Proizvodnja najdinamičnijih industrijskih grana u svetu je kapitalno intenzivna, a zasniva se na primeni savremenih tehnologija, kvalifikovanoj radnoj snazi i visokom kvalitetu proizvoda. Nasuprot tome, sadašnji izvoz u Srbiji zasniva se na standardizovanim proizvodima male tehnološke složenosti i niskim cenama, a počiva na jeftinoj radnoj snazi.

U Beloj Crkvi je ispod prosečna ekonomska snaga stanovništva – ostvareni dohodak na teritoriji opštine poslednjih godina ima negativan trend. Indeks dohotka po stanovniku u 1990. godini iznosio je 150,5%, zatim 1995. godine 102,7%, a 1999. godine 105,9% iznad republičkog proseka, da bi u narednom periodu beležio konstantan pad – u 1997. godini iznosio je 94,7%, u 1998. godini 87%, a u 1999. godini 88,5% ispod proseka republike, a poslednjih godina nalazi se i ispod proseka Vojvodine. Realni dohodak opštine Bela Crkva u 1999. godini je svega 35% dohotka iz 1990. godine, dok u strukturi dohotka najveće učešće ima

poljoprivreda (62%). Industrija ostvaruje 17,6% ukupnog dohotka, a visina aktivnih osnovnih sredstava po stanovniku je za 1/3 ispod republičkog proseka (72,9%). Promet na malo po stanovniku (42,3% proseka Republike) je među najnižim u Vojvodini. Visina izvornih budžetskih prihoda je znatno nepovoljnija od republičkog proseka (73,9%). Poslednji podaci govore da je ukupno zaposlenih 3.323, što je nešto više od 16% ukupnog stanovništva.

3.4 Agrokompleks¹

Osnovne karakteristike poljoprivrednih gazdinstava Bele Crkve su:

- naturalni karakter proizvodnje,
- niži prinosi u odnosu na poljoprivredna preduzeća,
- veliki broj staračkih domaćinstava (bez aktivne radne snage),
- mešovita gazdinstva (koji deo prihoda stiču od poljoprivrede, a deo iz drugih privrednih oblasti),
- slaba tehnička opremljenost i zastarela mehanizacija,
- nepovoljni ekonomski rezultati.

Konkurentnost primarne poljoprivredne proizvodnje zbog izraženih specifičnosti (dug proizvodni proces, veliki uticaj prirodnih faktora proizvodnje, spor obrt kapitala, proizvodnja strateških proizvoda) može se posmatrati jedino integralno sa agroindustrijskim kompleksom (primarna poljoprivredna proizvodnja i prehrambena industrija).

Prednosti agroindustrijskog kompleksa su sledeće:

- povoljni klimatski (pre svega zemljišni) uslovi za primarnu poljoprivrednu proizvodnju,
- tradicija u proizvodnji i kvalifikovana radna snaga,
- postojeći kapaciti za preradu poljoprivrednih proizvoda.

Potencijal za rast poljoprivredne proizvodnje je značajnije povećanje prinosa osnovnih poljoprivrednih proizvoda koji su poslednjih nekoliko godina znatno niži nego što omogućuje genetski potencijal sorti i hibrida u prosečnim uslovima proizvodnje.

Tokom devedesetih godina, a zbog opšte krize u zemlji, dolazi do značajnog opadanja prinosa u poljoprivredi i do drastičnog pada korišćenja kapaciteta u prerađivačkoj industriji.

Za uspešan razvoj poljoprivrednih preduzeća i agroindustrijskog kompleksa moraju se omogućiti sledeći uslovi: stvaranje tržišnog ambijenta, uz minimalnu zaštitu države (strateški proizvodi); nužno je otvaranje tržišta, uz prihvatljive oblike zaštite domaće proizvodnje. Jedan od bitnih faktora za razvoj poljoprivrede je postojanje pravne države, koja će garantovati ispunjavanje ugovorenih obaveza države prema agrokompleksu.

Interni uslovi razvoja podrazumevaju:

---

¹ Agrokompleks i turizam su izdvojeni u analizi zbog njihove strateške važnosti za Belu Crkvu

- stvaranje uslova za povećanje ekonomske efikasnosti,
- intenziviranje svih vidova proizvodnje,
- optimiziranje strukture proizvodnje,
- ekonomsko povezivanje,
- **efikasno upravljanje i rukovođenje,**
- postojanje stimulativnog sistema motivacije.

Integracionim procesima treba omogućiti stvaranje velikih poslovnih sistema koji će biti ekonomski sposobni da na domaćem i svetskom tržištu opstanu u konkurenciji sa velikim multinacionalnim kompanijama za proizvodnju hrane.

Za ukupan razvoj seljačkih gazdinstava nužno je njihovo ukрупnjavanje što će omogućiti efikasniju i intenzivniju poljoprivrednu proizvodnju.

Druga mogućnost razvoja individualnog poljoprivrednog sektora je prerada odnosno finalizacija sopstvene primarne poljoprivredne proizvodnje. Najznačajniji faktori koji utiču na razvoj ovog sektora poljoprivrede su menadžment, finansiranje, tržište, prirodni uslovi i organizovana podrška države.

Najznačajnije mogućnosti razvoja malih i srednjih preduzeća u poljoprivredi su:

- proizvodnja specifičnih vrsta hleba i peciva,
- prerada kukuruza (kvasac, alkohol i dr.),
- ekološka ambalaža od žetvenih ostataka,
- energetski briketi od ostataka proizvoda poljoprivrede i šumarstva,
- proizvodnja i prerada povrća (zamrzavanje i topla prerada),
- prerada voća (hladnjače za čuvanje i pakovanje; kompoti i pasterizovano voće; sušeno voće),
- prerada stočarskih proizvoda,
- proizvodnja i prerada rečne ribe,
- proizvodnja predmeta od pruća,
- proizvodnja umetničkih suvenira od materijala biljnog porekla.

3.5 Turizam

Ugostiteljstvo i turizam, kao i privreda u celini, poslovali su u poslednjoj deceniji XX veka u ambijentu koji im nije pogodovao. Izloženi su bili delovanju mnogobrojnih, izuzetno nepovoljnih, faktora ekonomske i političke prirode, koji su iz međunarodnog okruženja bitno uticali na uslove privređivanja i limitirajuće delovali na mogućnosti razvoja. Razvoj u ovoj oblasti bio je usporen i delovanjem brojnih drugih faktora (nizak nivo investicionih ulaganja, pad životnog standarda stanovništva). U takvim okolnostima, turistički promet u opštini Bela Crkva zabeležio je pad u broju platežno sposobnih posetilaca. Početkom XXI veka primetni su znaci oporavka u oblasti ugostiteljstva i turizma, ali je razvoj nestrukturiran. Materijalna osnova ugostiteljstva u

opštini Bela Crkva (naročito smeštajni kapaciteti) ograničava mogućnosti razvoja turizma. Struktura smeštajnih kapaciteta, a naročito njihov kvalitet (najveći broj smeštajnih kapaciteta egzistira više godina bez značajnijih ulaganja u poboljšanje njihovog kvaliteta) ne udovoljavaju zahtevima savremene turističke tražnje. Broj ugostiteljskih objekata koji pružaju usluge ishrane i pića na teritoriji opštine Bela Crkva je dovoljan za sadašnji nivo posećenosti i strukturu gostiju, ali ne mogu da obezbede preko potreban rast ponude i podizanje kvaliteta usluge. Mali je broj kvalitetnih ili specijalizovanih restorana, a posebno onih koji u ponudi imaju zastupljeno vojvođansko ili nacionalno kulinarstvo i onih koji mogu dati prepoznatljivo obeležje ugostiteljskoj ponudi mesta.

Ugostiteljstvo kao delatnost karakteriše visoko učešće živog rada tako da kvalitet usluge i odnos prema gostu može značajno uticati na rezultate poslovanja. Kvalifikaciona struktura zaposlenih nije, međutim, na potrebnom nivou. Domaće putničke agencije dugi niz godina su orijentisane na odvođenje turista – lokalnog stanovništva u turističke centre. Prostorno sužavanje domaćeg turističkog tržišta u poslednjoj deceniji XX veka, pad životnog standarda stanovništva i pojačana konkurencija, uslovili su da se putničke agencije angažuju i na planu razvoja receptivnog turizma, što je velika šansa za dovođenje turista u Belu Crkvu.

Osnovne karakteristike turističkog prometa u opštini Bela Crkva su:

- nizak nivo turističkog prometa izražen u apsolutnom i relativnom iznosu
- uslovljenost inostranog turističkog prometa mogućnošću plasmana ponude lovnog turizma;
- domaći turizam daje osnovno obeležje turističkom prometu (njegovo učešće u strukturi ukupnog turističkog prometa kreće se između 85% i 90% što, približno, odgovara i strukturi turističkog prometa na nivou Pokrajine);
- mala prosečna dužina boravka posetilaca;
- nizak nivo korišćenja smeštajnih kapaciteta (oko 30%);
- mala turistička potrošnja, koja se gotovo u potpunosti realizuje u ugostiteljstvu;
- kratka turistička sezona.

Ciljevi razvoja turizma su u funkciji podsticanja razvoja prioritetnih oblasti i sticanja dobiti, pri čemu je od izuzetne važnosti doprinos turizma očuvanju i zaštiti životne sredine.

Posebni ciljevi razvoja turizma u opštini Bela Crkva su: kompletiranje i zaokruživanje postojeće turističke ponude kao i intenziviranje njenog korišćenja, podizanje kvaliteta ugostiteljskih i turističkih usluga, razvoj malih i srednjih preduzeća u ovoj oblasti kao osnove upotpunjavanja turističke ponude i bržeg zapošljavanja, povećanje obima turističkog prometa, bolje korišćenje smeštajnih kapaciteta, poboljšanje pozicije na turističkom tržištu, stimulisanje, pored ekonomske kao osnovne, i socijalne funkcije

Kompleks Belocrkvanskih jezera-avionski snimak

turizma, posebno u sferi zdravstvene i sportske rekreacije, sporta i edukacije dece i mladih, kao i unapređenje uslova za dnevni i nedeljni odmor i rekreaciju stanovništva uređenjem izletišta, turističkim i komunalnim opremanjem, uređenjem lovišta i kulturno-istorijskih spomenika.

Kako bi se ciljevi razvoja mogli realizovati, neophodno je obezbediti konzistentnost i **efikasnost u odlučivanju** i usmeravanju aktivnosti u ovoj oblasti, odnosno da razvojna politika bude zasnovana na sledećim kriterijumima:

- kompatibilnost sa sistemom vrednosti društva, odnosno društvenim ciljevima razvoja,
- koncept održivog – usklađenog razvoja turizma, odnosno njegova ekonomska, ekološka, demografska i svaka druga usklađenost na konkretnom području,
- uvažavanje dugoročnih potreba, interesa i želja potrošača,
- razvoj domaćeg turizma, kao osnove turističkog prometa,
- orijentisanost turističke ponude ka specifičnim tržišnim segmentima,
- zasnovanost na konceptu regionalizacije turističkih prostora,
- podsticanje razvoja malih i srednjih preduzeća,
- korišćenje rezultata istraživanja turističkog tržišta na svim nivoima,
- usaglašenost komunalne infrastrukture sa potrebama turizma,
- komplementarnost sadržaja turističke ponude,
- specijalizacija ugostiteljskih objekata.

Detali sa Gradskog jezera

Razvojne perspektive turizma i ugostiteljstva u opštini Bela Crkva zasnivaju se na definisanju objektivnog mesta ove delatnosti i doprinosa koji ona može dati razvoju i afirmaciji opštine, kao i naseljenih mesta.

Razvoj turizma zasniva se na sledećim vidovima:

- izletnički turizam,
- lovni turizam,
- kulturno-manifestacioni turizam,
- sportsko-rekreativni turizam.

Izletnički turizam se može bazirati na prirodnom bogatstvu - jezerima, koja su najatraktivniji deo turističke ponude na području opštine Bela Crkva. I ekskurzioni turizam, kao jedna vrsta izletničkog turizma nije iskorišćen u dovoljnoj meri, posebno ako se ima u vidu da na inostranom turističkom tržištu za ovim vidom turizma postoji tražnja koja beleži stalan rast. Jezera privlače ljubitelje prirode i ribolova, a tokom leta ih posećuje veliki broj kupača iz Beograda, Pančeva i Vršca. Izradom turističke infrastrukture i drugih pratećih sadržaja i uključivanjem komplementarnih delatnosti u turističku ponudu, uz adekvatne mere zaštite prirode, stvorice se uslovi za razvoj turizma, što je značajno sa aspekta njegovih višestrukih ekonomskih, socijalnih,

demografskih i drugih efekata. Ponudu izletničkog turizma treba usmeriti ka lokalnoj i regionalnoj tražnji i uspostavljanju tokova turističke razmene koji prate privrednu i druge oblike saradnje.

Lovni turizam može biti atraktivan segment turističke ponude opštine, posebno za inostrano tržište i to van letnje sezone. On je do 1990.godine na širem nacionalnom području bio važan s obzirom da je predstavljao značajan izvor deviznih prihoda. Povratkom naše zemlje na međunarodno turističko tržište, stvaraju se pretpostavke da lovci iz inostranstva ponovo čine osnov

inostranog turističkog prometa u opštini Bela Crkva. Radi ostvarenja tog cilja neophodno je usmeriti aktivnost ka stvaranju i unapređenju fonda divljači, poboljšanju stanišnih uslova, uređenju lovišta, planskom odstrelu divljači, kao i promotivnom nastupu na ino-tržištu.

Manifestacioni turizam se može graditi unapređenjem kulturnih programa i širim uključivanjem elemenata folkloru u klasičnu turističku ponudu. Kada govorimo o potencijalu manifestacionog turizma svakako treba pomenuti brojne manifestacije: "Karneval cveća", "Izlov Besija-soma kapitalca", "Moto skup", "Bela Crkva u jabukama", moto skup, "Vračevgajski kotlić", i mnoge druge manje značajne manifestacije.

Sportska rekreacija je **autentična** potreba svakog čoveka vezana za zdravlje, zabavu, relaksaciju i **značajan** faktor njegove **biološko-zdravstveno** i **socio-psihološke ravnoteže**. Sport **obežbeđuje**: pozitivan **imidž** grada, investicije za izgradnju i **održavanje** sportskih objekata, bolje **korišćenje smeštajnih** kapaciteta i kvalitetniju vanpansionsku **potrošnju**. Osim ovih efekata sport **omogućava** zadovoljenje **fizičkog**, mentalnog, socijalnog i **sociološkog** aspekta. Ovaj vid turizma komplementaran je gotovo sa svim ostalim vidovima **turističkih** kretanja. Naravno, Bela Crkva sa neverovatnim prirodnim resursima **predstavlja značajan potencijal za razvoj sportsko-rekreativnog turizma**, koji postaje sve zastupljeniji vid turizma.

U okviru prostornog plana Republike Srbije i reorganizacije turističkih prostora, područje Bele Crkve je svrstano u Peripanonsku turističku regiju u sklopu Centralne turističke zone Srbije (II D stepena, oko srednjih i donjih tokova Dunava i Save i u njihovim brdsko – planinskim zaleđima) sa Beogradom, kao glavnim emitivnim centrom.

3.6 Indikatori poslovanja preuzeća po veličini i svojini

Poslovni rezultati, posmatrano po veličini i vlasništvu preduzeća, ukazuju na sledeće:

- pokrivenost ukupnih rashoda ukupnim prihodima, kao i poslovnih rashoda poslovnim prihodima ostvaruje se kod **privatnih malih i srednjih preduzeća**,
- efikasnost poslovanja malih, odnosno privatnih preduzeća je na višem nivou u poređenju sa ostalim preduzećima.
- **dobit po radniku najviša je kod malih preduzeća**,

3.7 Osnovna ograničenja bržem razvoju preduzetništva

Ranijih godina funkcionisanje privrede na svim nivoima počivalo je na velikim privrednim sistemima, koji su postali kočnica i ograničavajući faktor budućeg razvoja. Započeti proces tranzicije ukazuje na strukturalne neusklađenosti i funkcionalnost organizacije, naročito u pogledu veličine privrednih subjekata.

Brojni i veliki problemi iz prethodnog perioda najviše opredeljuju uslove privređivanja, pa time i nepovoljan položaj malih i srednjih preduzeća i preduzetnika.

Uslovi i način poslovanja MSP i preduzetnika regulisani su, prvenstveno republičkim zakonima i drugim propisima, dok je nadležnost lokalne samouprave ograničena i svodi se na regulisanje samo pojedinih pitanja koja su od značaja za rad preduzetnika.

U našoj zemlji ne postoje propisi koji se posebno odnose na MSP, tako da se njihov položaj i poslovanje može posmatrati sa stanovišta odredaba vezanih za privredne subjekte uopšte.

Dalji razvoj preduzetništva i ubrzani rast sektora malih i srednjih preduzeća podrazumeva, pre svega, sprovođenje Strategije razvoja MSP i preduzetništva u Republici Srbiji od 2003. do 2008. godine, kao i izmenu postojećih zakonskih rešenja i donošenje novih, stimulativnih vidova podrške i olakšica razvoju MSP.

Što se tiče institucija na lokalnom nivou, relevantnih za razvoj MSP i preduzetništva, njihova funkcija je pružanje nefinansijske podrške istim. Osim opštinskog registracionog organa, to su mogu biti udruženja preduzetnika, udruženja privatnih proizvođača, regionalna privredna komora i regionalni centar za razvoj MSPP (Banat).

Razvojni programi i projekti u oblasti privatnog preduzetništva i MSP do sada nisu imali odgovarajuću finansijsku podršku. Celokupan bankarski sistem, sa malim izuzecima, nije pratio privatno preduzetništvo, procedura dobijanja bankarskih kredita nije komplikovana, ali su uslovi i kamatne stope veoma nepovoljni. U finansiranju projekata i programa, apsolutna prednost je do sada davana pravnim licima, uprkos činjenici da su preduzetnici ne retko svojom celokupnom imovinom garantovali otplatu duga.

Restruktuiranje bankarskog sistema je u toku, ali se sam proces odvija sporije od potreba i očekivanja.

Veliki broj malih i srednjih preduzeća finansira se iz sopstvenih sredstava. Ta sredstva, po pravilu nisu dovoljna za brži razvoj MSP.

U takvim uslovima država se uključila u kreditiranje različitih projekata preko Republičkog fonda za razvoj i Fonda za razvoj AP Vojvodine. Sredstva za ove namene obezbeđuju se iz budžeta, od prodaje društvenog kapitala, priliva anuiteta od kredita, pozajmica od banaka, itd. Ovo su trenutno jedina podsticajna sredstva namenjena razvoju MSPP, imajući u vidu uslove kreditiranja (visinu kamatne stope, veličinu kredita, uslove dobijanja).

4. Infrastrukturne pretpostavke razvoja

4.1 Prirodni potencijali

Najznačajniji element prirodnog okruženja na području opštine Bela Crkva je obilje voda, kako površinskih tako i podzemnih. Od površinskih voda najznačajnije su reke Dunav, Karaš i Nera, veštački vodotoci kanal DTD, mlinski kanal Jaruga, kanali drenažnog sistema "Nera – Karaš – Katjasovo" i jezera nastala posle iskopa šljunka. Raspoložive vode na teritoriji opštine su zadovoljavajućeg kvaliteta jer je belocrkvanska kanalizacija jedini zagađivač. Bogatstvo voda uslovilo je i izgradnju višenamenskih i mini akumulacija na teritoriji opštine. Sedam jezera nastalih eksploatacijom šljunka predstavljaju svojevrsne mini akumulacije za višenamensko korišćenje. Ova jezera zahvataju prostor od oko 150 ha, na međusobnom maksimalnom rastojanju od 150 do 200 metara. Najstarije i rekreativnim potrebama prilagođeno je gradsko jezero na kojem su izgrađene betonske i peščane plaže, višedelna skakaonica i vaterpolo igralište.

Postojeći sistemi za navodnjavanje pokrivaju poljoprivrednu površinu od oko 1.200ha. Najstariji sistem za navodnjavanje je iz 1980. godine i kapaciteta je navodnjavanja 450 ha. 1991. godine izgrađen je savremeniji sistem za navodnjavanje još 45 ha. Od 1990. godine u eksploataciji je i sistem za navodnjavanje "Kremzer" sa vodozahvatom kojim se viši navodnjavanje 80 ha poljoprivrednih površina. Osim većih, postoji i nekoliko manjih sistema za navodnjavanje koji zajedno obuhvataju oko 150 ha.

U oblasti odvodnjavanja postoji izgrađena drenažna kanalska mreža iz koje se voda preko crpnih stanica prebacuje u Dunav i ostale vodotokove. Najveće štete na poljoprivrednim površinama nastaju zbog nereguliranih vodotokova Nere i Karaša i neizgrađenih odbrambenih nasipa. Ove reke se u toku godine izlivaju više puta i plave oko 4.000 ha.

Lokalitet "Labudovo okno" se prostire na oko 360 ha Deliblatske peščare u njenom kontaktu sa rekom Dunav i pogodan je za unapređenje turizma opštine u pogledu lova, ribolova, sporta i rekreacije.

4.2 Komunalna infrastruktura

Stanje u oblasti privredne i komunalne infrastrukture predstavlja jedno od najvećih razvojnih ograničenja. Neopremljenost regionalne putne mreže, nefunkcionalnost železničkog saobraćaja i izrazito niska opremljenost opštine komunalnom infrastrukturom su osnovne karakteristike Bele Crkve.

Bela Crkva je prigranična opština prema Rumuniji. Saobraćajna povezanost opštine sa susednom državom je dobra (magistralni put M – 7/1), a malogranični prelaz se nalazi u Kaluđerovu. Dugogodišnji nedostatak sredstava za održavanje i rekonstrukciju puteva doveo je do ubrzane degradacije postojećeg putnog fonda, te je tehnički nivo putne mreže nizak. Od ukupno 147 km puteva sa savremenim kolovozom je samo 84 km. Putna mreža opštine Bela Crkva sastoji se od 26 km magistralnog, 21 km regionalnih i 100 km lokalnih puteva. Preko teritorije opštine Bela Crkva prolazi magistralni put M– 7/1

(Uljma – Bela Crkva – Kaluđerovo) i dva regionalna puta: R -126 (Vršac – Crvena Crkva) i R-115 (Kovin – Vračev Gaj – Bela Crkva). Iako su magistralni i regionalni putevi na teritoriji opštine sa savremenom podlogom, njihovo stanje zahteva rekonstrukciju i modernizaciju. Lokalnom putnom mrežom povezana su sva sela sa sedištem opštine. Od 100km kategorisanih lokalnih puteva, sa savremenom podlogom je 37 km dok je 63 km sa zemljanom i makadamskom podlogom.

Preko teritorije opštine Bela Crkva prolazi železnička pruga Bela Crkva–Vršac–Zrenjanin–Beograd. Ova železnička pruga je najstarija u Srbiji (datira iz 1856. godine). Ukidanjem pruga Jasenovo–Žam i Bela Crkva–Sokol odvijanje železničkog saobraćaja opalo je u intenzitetu. Ukinuta železnička pruga je nekada bila veza Srbije sa Rumunijom.

Rečni saobraćaj je neznatan iako postoje odgovarajući preduslovi za njegov razvoj. Ne postoji ni jedno uređeno pristanište, osim improvizovanog putničkog na obali Dunava. Na Dunavu se obavlja i nedovoljno organizovan saobraćaj skelama. Vodene saobraćajnice su magistralnog karaktera (Dunav i kanal DTD).

Elektrodistributivna prenosna mreža nije pratila razvoj opštine i povećanje potrošnje električne energije što se odrazilo na kvalitet i pouzdanost u snabdevanju električnom energijom cele teritorije opštine. Prostornim planom Republike Srbije planirana je izgradnja hidroelektrane na kanalu DTD na ustavi "Kajtasovo", što bi trebalo da doprinese podizanju kvaliteta snabdevanja električnom energijom. Takođe, treba pomenuti da su na prostoru opštine veoma česti vetrovi, što u budućnosti predstavlja potencijalni izvor energije.

Na teritoriji opštine Bela Crkva još uvek nije izvršena gasifikacija, ali su nedavno za nju obezbeđena sredstva iz Nacionalnog investicionog plana.

Stepen razvijenosti telefonske mreže ne zadovoljava savremene potrebe i predstavlja ograničavajući faktor daljeg razvoja opštine. Osnovni problemi u obavljanju telefonskog saobraćaja vezan je za nepostojanje telefonskih centrala u mesnim zajednicama Banatska Palanka, Crvena Crkva, Dobričevo i Kajtasovo.

4.3 Opšte opservacije

Ako se uzmu u obzir osnovna obeležja, raznovrsnost i atraktivnost prirodnih potencijala i preduslovi za razvoj poljoprivrede, industrijskog kompleksa i turizma, kao i stepen njihove atraktivnosti, može se reći da postoji značajan razvojni prostor pred opštinom Bela Crkva, iako ga ugrožavaju mnoge društvene tendencije. Naime, negativan prirodni priraštaj, pad stope fertiliteta, emigracioni procesi, demografsko praznjenje celokupnog područja i nepovoljna starosna struktura aktivnog stanovništva uz nepovoljnu kvalifikacionu strukturu radno sposobnog stanovništva, jasno ukazuju da će radna snaga u narednom periodu predstavljati centralni problem i jedno od najvećih razvojnih ograničenja. Čitava perspektiva društveno-ekonomskog razvoja je u zavisnosti od biološke reprodukcije stanovništva u budućnosti. Odliv stanovnika u poljoprivrednoj opštini najteže posledice ostavlja na život i rad u seoskim domaćinstvima, čime se povećava kontigent socijalno ugroženih kategorija. Te kategorije materijalno pritiskaju aktivno stanovništvo, umanjuju mu investicionu moć i usmeravaju ka daljem napuštanju prostora čime se negativni društveni trendovi međusobno pohranjuju. Demografska i društvena kretanja ukazuju da će ljudski

resursi biti "usko grlo" razvoja opštine Bela Crkva. S obzirom na to da se radi o pograničnom području relativno udaljenom od većih gradova koji bi mogli biti prelivni rezervoar radne snage, Bela Crkva je prinuđena da u strategiji razvoja prvenstveno predvidi aktivnosti koje može da iznese dostupna domicilna radna snaga. Da bi se proces depopulacije opštine zaustavio neophodno je veliku pažnju posvetiti nivou i kvalitetu zadovoljavanja potreba stanovništva u sferi obrazovanja, kulture, zdravstva, zaštiti socijalno ugroženih lica, kao i uslovima za pravilan rast i razvoj mladih u oblasti dečje zaštite i fizičke kulture.

Negativni trendovi ne mogu se preokrenuti brzo, niti je to moguće obezbediti administrativnim odlukama. Postupanje lokalne samouprave treba da ide u smeru zaustavljanja uzročnika negativnih tendencija, u dugoročnom pogledu.

Osnovni zaključak ove analize je da lokalni centar moći, oličen u opštinskoj administraciji treba da se odrekne uloge glavnog, a često i jedinog nosioca razvojnih projekata, pri čemu su budžetska, odnosno druga javna sredstva osnovni izvor finansiranja razvoja. Lokalna samouprava treba da propisuje i stvara uslove koji će omogućiti privatnom kapitalu da u svom procesu oplodnje u Beloj Crkvi pronađe pogodno tlo, te da aktivno afirmiše razvojne programe kako bi oni bili široko prihvaćeni od strane građana. Pri tom organi opštine ne bi smeli da naprave grešku „svaštarenja“ zbog loše početne ekonomske pozicije u kreiranju strategije razvoja, koja najčešće počinje prihvatanjem bilo kakve investicije zarad kratkotrajnih pozitivnih efekata po opštinski budžet i političkog imidža nosilaca lokalne vlasti, koji popravljaju svako povećanje broja zaposlenih. Nastavak strategije „svaštarenja“ je najčešće u inflaciji usvojenih predloga i projekata koji dugo čekaju na realizaciju zbog nejasnih prioriteta. Zarad političkog ili teritorijalnog konsenzusa u razvojnu strategiju se često nerealno uvrštavaju aktivnosti koje ne doprinose najbržem i najlakšem dolasku do osnovnog cilja. Takve strategije su osuđene na propast. U planiranju je potrebno zadržati realističan pogled na unutrašnje resurse i razvojne mogućnosti. Savremeni trendovi u razvijenom svetu pokazuju da mesta poput Bele Crkve imaju najviše dve grupe delatnosti koje im obezbeđuju proširenu reprodukciju i stabilan razvoj. Nerealno je očekivati da će Bela Crkva u dogledno vreme biti istovremeno turistički, industrijski, saobraćajni, zdravstveni i kulturni centar iako za sve to ima preduslove i upotrebljive ideje. Potencijale i ideje treba dugoročno rasporediti i postupno realizovati, da ne bi ostali na nivou većitih potencijala i ideja koji jedni druge sputavaju.

Na osnovu demografskih i društvenih kretanja, trenutnog ekonomskog stanja i infrastrukturnih uslova logično je da se Bela Crkva u narednom periodu okrene turizmu i agroindustrijskom kompleksu. Takvo usmerenje zahteva jednostavna činjenica da je i turizmu i agrokompleksu neophodni preduslov prirodni potencijal nekog područja, a ne njegova društvena infrastruktura.

Paralelno sa naporima da se u oblasti turizma i agrokompleksa napravi razvojni pomak, lokalna samouprava treba da nastavi dosadašnje aktivnosti na izgradnji bazične infrastrukture, kako komunalne tako i socijalne, ali i da se angažuje u pogledu afirmativnih delatnosti – brendiranje Bele Crkve, kao turističke destinacije i investicionog podneblja.

U svakoj od nabrojanih segmenata razvoja, opština ima različitu ulogu i dubinu upliva u planirane aktivnosti. U oblasti izgradnje bazične infrastrukture ona je gotovo jedini akter i finansijer. U oblasti turizma, opština kao političko-pravni subjekt i investitor treba da ima značajnu ulogu, u smislu ravnopravnog učesnika u realizaciji strategije razvoja, ali ne presudnu, dok je u oblasti industrijskog razvoja na opštini samo početni korak -da stvori preduslove i kriterijume za operisanje privatnog kapitala. Opština treba da bude finansijer lobiranja i efektivne komunikacije u početnom periodu razvoja, ali ne i realizator tih aktivnosti.

4. IZBEGLA I PROGNANA LICA IZ HRVATSKE I BiH, KAO I INTERNO RASELJNA LICA SA KOSOVA I METOHIJE

Opšti podaci

Opština Bela Crkva se od početka izbijanja ratnih sukoba na teritoriji bivše Jugoslavije uključila u napore čitave države u zbrinjavanju izbeglica. Mada u našoj opštini nije bilo velikog priliva ljudi kao u nekim drugim krajevima Srbije, uloženo je puno napora i naših ograničenih resursa, da se tim ljudima olakša prijem i boravak u novoj sredini.

Ono što generalno karakteriše boravak izbeglih i prognanih lica ovde, je da je puno mladih i radno sposobnih ljudi vrlo brzo otišlo u druge gradove, gde je bolja ekonomska situacija i gde su mogli da se zaposle (Vršac, Beograd, Novi Sad...), kao i u inostranstvo. Oni koji su ostali u Beloj Crkvi, nisu imali nikakvih problema u integraciji u novu sredinu. Njihovi problemi su isti oni, koje muče i lokalno stanovništvo.

U sledeće tri tabele ćemo dati podatke, koji će najbolje ilustrovati kretanje broja izbeglih i prognanih lica, kao i interno raseljenih sa KiM, kao i starosnu i polnu strukturu onih, koji trenutno imaju ovaj status u našoj opštini.

Kretanje broja izbeglih i prognanih lica iz Hrvatske i BiH, kao i interno raseljenih sa KiM u opštini Bela Crkva

	Popis 27.12.1999.	Stanje u maju 2000.	Popis 25.04.2001.	Popis januar 2005.
Izbegla i prognana lica iz Hrvatske i BiH.	739	688	693	147
Interno raseljena lica sa KiM.	73	131	74	41
Ukupno	812	819	767	188

Starosna struktura izbeglih i prognanih lica iz Hrvatske i BiH, kao i interno raseljenih sa KiM u opštini Bela Crkva

Starosna struktura	Interno raseljeni sa KiM.	Izbegla i prog. lica iz Hrvatske i BiH.
0-6	-	4
7-14	6	15
15-18	7	18
19-65	22	94
Preko 65 godina	6	16

Polna struktura izbeglih i prognanih lica iz Hrvatske i BiH kao i interno raseljenih sa KiM u opštini Bela Crkva

Polna struktura	Interno raseljena lica sa KiM	Izbegla i prog. lica iz Hrvatske i BiH.
Muškarci	25	69
Žene	16	78

Projekti koji su ostvareni u cilju zbrinjavanja izbeglih i interno raseljenih lica na području opštine Bela Crkva

Komesarijat za izbegla lica je novembra 2000. godine završio i dodelio 12 stanova u Beloj Crkvi u ul. Jovana Popovića br.10. Izgradnju stanova je finansirao Komesarijat za izbegla lica, uz pomoć SDR-a i UNHCR-a i oformio komisiju, koja je izvršila raspodelu istih. Komisija je bila mešovita i sačinjavali su je: Janković Radosav-poverenik za izbegla lica Bele Crkve, Ljilja Rakić- koordinator komesarijata za izbegla lica Republike Srbije, Jadranka Marić- predstavnik UNHCR-a, Robert Lestmajer predstavnik UNHCR-a, Petar Puljević predstavnik SDR-a i Tomislav Dmitrović sekretar SO Bela Crkva. Ova komisija je utvrdila rang listu i izvršila raspodelu stanova.

Februara 2000. godine u selu Banatska Subotica završene su 4 stambene jedinice sa ukupno 8 stanova. Stanovi su izgrađeni po principu samogradnje, dakle porodicama je dat materijal, a one su same izgradile stanove. Dana 16.02.2000. godine zajednička komisija za raspodelu stanova je održala sastanak u Banatskoj Subotici, a članovi ove komisije su bili: Janković Radosav-poverenik za izbegla lica Bele Crkve, Ljilja Rakić- koordinator komesarijata za izbegla lica Republike Srbije, Jadranka Marić- predstavnik UNHCR-a, Vladan Đukić-predstavnik UNHCR-a, Robert Lestmajer predstavnik UNHCR-a, Petar Puljević predstavnik SDR-a i Tomislav Dmitrović sekretar SO Bela Crkva.

Za sprovođenje ovoga programa, posebno se zahvaljujemo koordinatoru povereništava za južnobanatski okrug Ljilji Rakić.

U opštini Bela Crkva sproveden je veoma uspešan projekat švedske humanitarne organizacije „Individualna pomoć“, koja je finansirala kupovinu napuštenih kuća u selima Kusić i Kruščica, kao i osnivanje poljoprivredne zadruge, čiji su članovi budući vlasnici tih kuća. Namera švedske humanitarne organizacije „Individualna pomoć“ je bila, da se ti ljudi obuče i opreme za bavljenje organskom poljoprivrednom proizvodnjom. U selu Kusić je kupljeno sedam kuća. Šest kuća su dobile izbegličke porodice, a jednu kuću je dobila socijalno ugrožena porodica iz Bele Crkve, koju je predložio Centar za socijalni rad Bela Crkva. Komisiju za dodelu tih kuća su sačinjavali: Verica Radulović predstavnik Centra za socijalni rad, sekretar Crvenog krsta Vladimir Radonjić, poverenik za izbegla lica Radosav Janković i Boško Mitrašinić predstavnik švedske humanitarne organizacije „Individualna pomoć“. Opština Bela Crkva i MZ Kusić su prepoznali važnost ovoga projekta i obezbedili 7 hektara obradive zemlje za osnivanje poljoprivredne zadruge. Švedska humanitarna organizacija „Individualna pomoć“ je obezbedila jedan traktor sa priključnim mašinama, za obradu gore pomenutog zemljišta. Valja pomenuti i to da je švedska humanitarna organizacija „Individualna pomoć“ obezbedila i stelne junice za porodice koje su se opredelile za taj vid proizvodnje, kao i pet plastenika za ljude koji su učestvovali u ovom projektu.

U selu Kruščica 2007. godine je otkupljeno 10 kuća. Ovoga puta šest kuća je dodeljeno socijalno ugroženim porodicama iz Bele Crkve, koje je predložio Centar za socijalni rad Bela Crkva, a četiri kuće su dodelejnje izbegličkim porodicama. U finansiranju ove akcije su učestvovali švedska humanitarna organizacija „Individualna pomoć“, koja je otkupila 7 kuća i organizacija IOM koja je otkupila 3 kuće. I u Kruščici je obezbeđeno obradivo zemljište za zasnivanje organske poljoprivredne proizvodnje. U Kruščici su izbegličkim porodicama dodeljena i dva plastenika.

Izbegla i prognana lica na teritoriji naše opštine su dobijale i druge vrste pomoći. Treba pomenuti peći na čvrsto gorivo i ogrevno drvo, visokokalorični ugajl itd. Takođe treba pometu da su izbegla i prognana lica, kao i raseljena lica sa Kosova i Metohije do marta 2003. dobijali pomoć u osnovnim životnim namirnicama od strane Crvenog krsta.

Treba istaći da je opština Bela Crkva u skladu sa svojim skromnim mogućnostima bila veoma aktivna u naporima da se zbrine izbeglo stanovništvo u našoj opštini. U zbrinjavanju izbeglih lica i kasnije raseljenih sa Kosova i Metohije, ogromnu ulogu su imali Crveni krst Bele Crkve i Povereništvo za izbegla lica Bele Crkve.

Projekti koje planiramo da sprovedemo u cilju trajnog zbrinjavanja izbeglih i interno raseljenih lica

Kao što smo gore pomenuli, izbegla i raseljena lica, koja su odlučila da ostanu u Beloj Crkvi su se potpuno integrisala u našu sredinu i sada ih muče problemi, koji muče i ostale stanovnike naše opštine. Ono u čemu se slažu svi oni koji se bave pitanjima rešavanja problema ovih lica, kao i naši novi sugrađani, najteže od svih egzistencijalnih problema im pada nemanje vlastitog krova nad glavom. Iz razgovora sa izbeglim i prognanim licima, stekli smo zajednički utisak, da bi integracija u novu sredinu bila potpuna, ukoliko bi se ovaj problem trajno rešio. Mnogi od njih, sve ove godine i dalje plaćaju stanarinu, što je u našoj sredini, gde je posao teško naći (na evidenciji u birou za nezaposlene je više od 4.100 građana), a gde su plate veoma male, ogroman izdatak.

Zbog toga smo zaključili da je rešavanje strambenog pitanja izbeglih i raseljenih lica najveći i najteži problem, koji u našoj opštini treba da rešimo.

Ovaj problem, kao i do sada, možemo da rešimo na dva načina. Otkupom napuštenih kuća u seoskim domaćinstvima i izgradnjom novih stambenih jedinica u samom gradu. U oba slučaja imamo velikog iskustva.

Otkup kuća u seoskim domaćinstvima su do sada u našoj opštini vršile dve organizacije: Švedska humanitarna organizacija "Individualna pomoć" i IOM.

Programi gore pomenutih organizacija je uključivao otkup kuća u selima naše opštine u vrednosti do 6.000 evra. Program je imao i dodatan kvalitet, a to je davanje prilike da se radi i zaradi u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji, koja je organizovana za buduće vlasnike tih kuća.

Ovakav način rešavanja ovog problema ima i jedno veliko ograničenje. Veliki broj izbeglih i prognanih lica je posao našao u samom gradu i odlazak na selo bi im dodatno komplikovao život. Najbolji dokaz za to je 8 stambenih jedinica u selu Banatska Subotica, koje su izgrađene po principu samoizgradnje, a koje su napuštene, jer tamo jednostavno ne postoje preduslovi za bilo šta drugo, osim za bavljenje poljoprivredom, a za to su potrebni mnogi preduslovi. Takođe, predhodnim programima otkupa kuća na selima praktično su zbrinuti svi oni, koji žele da se bave poljoprivredom.

Zato smo posle dugog razmišljanja zaključili da ostatak izbeglih i interno raseljenih lica u našoj opštini treba smestiti u samom gradu. Zaključili smo da je za zbrinjavanje svih izbeglih i interno raseljenih lica na teritoriji naše opštine potrebno:

1. Izgraditi 12 (dvanaest) novih stambenih jedinica u samom gradu, na mestu gde već postoji 12 stambenih jedinica. Na tom mestu je obezbeđena infrastruktura (zemljište, vodovod i kanalizacija, kao i strujni priključak) za nove objekte. Napominjemo da se ova lokacija nalazi u samom centru grada.

2. Obezbediti pomoć u građevinskom materijalu za 10 (deset) porodica, koji su svoje kuće kupili, ili sami izgradili.

3. Obezbediti pomoć za 20 (dvadeset) porodica izbeglih i interno raseljenih lica, kroz programe dohodovnih aktivnosti, kao i programe prekvalifikacije i dokvalifikacije.

5. OPŠTI I SPECIFIČNI CILJEVI

5.1 Opšti cilj

Polazeći od analize stanja u našoj opštini, kao i kapaciteta koji su na raspolaganju lokalnoj samoupravi “Lokalnim akcionim planom” predvideli smo opšti cilj, oko koga se slažu svi subjekti koji su učestvovali u pravljenju ovoga LAP-a.

Opšti cilj do 2013. godine, je poboljšanje socijalno-materijalnog položaja izbeglih i interno raseljenih lica, kroz programe za trajno rešavanje njihovog stambenog pitanja i pomoći u ekonomskom osnaživanju i osamostaljivanju (pomoć u zapošljavanju).

Na osnovu ovog opšteg cilja formulisali smo i specifične ciljeve.

5.2 Specifični ciljevi

Na osnovu gore postavljenog **opšteg cilja**, postavili smo **tri specifična cilja za pomoć izbeglim i interno raseljenim licima u našoj opštini u periodu 2010. -2013. godina.**

Prvi specifičan cilj: Do kraja 2013. godine rešiti stambeno pitanje za 12 porodica izbeglih i interno raseljenih lica izgradnjom 12 stambenih jedinica za socijalno stanovanje u samom gradu (plac sa kompletnom infrastrukturom je za ove objekte **obezbeđen**)

Drugi specifičan cilj: Do kraja 2012. godine rešiti stambeno pitanje za 10 porodica kroz pomoć u građevinskom materijalu za završetak započetih stambenih objekata ili njihovu adaptaciju.

Treći specifičan cilj: Do kraja 2013. godine pomoći 20 porodica izbeglih i interno raseljenih lica u ekonomskom osamostaljivanju i osnaživanju kroz programe dohodovnih aktivnosti, kao i programe prekvalifikacije i dokvalifikacije i to:

- 2010. godine ----- 5 porodica (svaka porodica bi trebalo da dobije po 150.000. dinara)
- 2011. godine ----- 5 porodica (svaka porodica bi trebalo da dobije po 150.000. dinara)
- 2012. godine ----- 5 porodica (svaka porodica bi trebalo da dobije po 150.000. dinara)
- 2013. godine ----- 5 porodica (svaka porodica bi trebalo da dobije po 150.000. dinara)

5.3 Aktivnosti – Zadaci za realizaciju specifičnih ciljeva LAP-a

Tabela **prvog specifičnog cilja** koji do kraja 2013. godine treba da obezbedi 12 stambenih jedinica za socijalno stanovanje

Aktivnosti	Period realizacije	Očekivan rezultat	Indikatori	Potrebni resursi			Nosilac aktivnosti	Partneri u realizaciji
				Buđet lokal. samouprave	Ostali resursi	Ljudski resursi		
Identifikovanje porodica kojima je potreban stan	3. kvartal 2012. god.	Formirana baza podataka	Broj anketiranih porodica			Poverenik	Poverenik, lokalna samouprava	Centar za socijalni rad, Crveni krst
Obezbeđivanje finansijskih sredstava	3. i 4. kvartal 2012. god.	Obezbeđena finansijska sredstva za izgradnju	U potpunosti obezbeđena sredstva	500.000 dinara	9.500.000. dinara		Poverenik, lokalna samouprava	UNHCR, lokalna samouprava
Formiranje komisije za realizaciju projekta	4. kvartal 2012. god.	Formirana komisija za realizaciju projekta					Poverenik, lokalna samouprava	
Utvrđivanje kriterijuma za dodelu stanova	4. kvartal 2012. god.	Jasno definisani kriterijumi	Utvrđeni kriterijumi			Komisija	Komisija za realizaciju projekta	
Raspisivanje oglasa	4. kvartal 2012. god.	Raspisan oglas	Broj prijavljenih porodica			Komisija	Komisija	
Medijska prezentacija projekta	3. i 4. kvartal 2012. god.	Obaveštena javnost, promocija projekta	Broj prijavljenih porodica			Članovi komisije	Članovi komisije	
Objavlivanje rezultata konkursa	1. kvartal 2013. godine	Objavljena Odluka o izboru korisnika	Broj odabranih korisnika				Članovi komisije	
Svečana dodela stanova	4. kvartal 2013. god.	Svečana dodela						

Tabela **drugog specifičnog cilja** koji do kraja 2012. godine treba da reši stambeno pitanje za 10 porodica kroz pomoć u građevinskom materijalu za završetak započetih stambenih objekata ili njihovu adaptaciju.

Aktivnosti	Period realizacije	Očekivan rezultat	Indikatori	Potrebni resursi			Nosilac aktivnosti	Partneri u realizaciji
				Bužet lokal. samouprave	Ostali resursi	Ljudski resursi		
Identifikovanje porodica kojima je pomoć potrebna	4. kvartal 2011. god.	Formirana baza podataka	Broj anketiranih porodica			Poverenik	Poverenik, lokalna samouprava	Centar za socijalni rad, Crveni krst
Obezbeđivanje finansijskih sredstava	4. kvartal 2011. god.	Obezbeđena finansijska sredstva za materijal	U potpunosti obezbeđena sredstva	150.000. dinara	1.500.000. dinara		Poverenik, lokalna samouprava	UNHCR, lokalna samouprava
Formiranje komisije za realizaciju projekta	4. kvartal 2011. god.	Formirana komisija za realizaciju projekta					Poverenik, lokalna samouprava	
Utvrđivanje kriterij. za dodelu građevin. materijala	1. kvartal 2012. god.	Jasno definisani kriterijumi	Utvrđeni kriterijumi			Komisija	Komisija za realizaciju projekta	
Raspisivanje oglasa	1. kvartal 2012. god.	Raspisan oglas	Broj prijavljenih porodica			Komisija	Komisija	
Medijska prezentacija projekta	4. kvartal 2011. i 1. kvartal 2012.	Obaveštena javnost	Broj prijavljenih porodica			Članovi komisije	Članovi komisije	
Objavljivanje rezultata konkursa	1. kvartal 2012. god.	Objavljena Odluka o izboru korisnika	Broj odabranih korisnika				Članovi komisije	
Svečana dodela	2. kvartal 2012. god.	Svečana dodela						

Treći specifični cilj, kojim do kraja 2013. treba pomoći 20 porodica izbeglih i interno raseljenih lica u ekonomskom osamostaljivanju i osnaživanju kroz programe dohodovnih aktivnosti, kao i programe prekvalifikacije i dokvalifikacije, će zbog bolje preglednosti biti prikazan u četiri tabele, pošto planiramo da u svakoj godini kroz ovaj program pomognemo po pet porodica.

Aktivnosti u 2010. godini	Period realizacije	Očekivan rezultat	Indikatori	Potrebni resursi			Nosilac aktivnosti	Partneri u realizaciji
				Buđet lokal. samouprave	Ostali resursi	Ljudski resursi		
Identifikovanje porodica kojima je pomoć potrebna	2. kvartal 2010. god.	Formirana baza podataka	Broj anketiranih porodica			Poverenik	Poverenik, lokalna samouprava	Centar za socijalni rad, Crveni krst
Obezbeđivanje finansijskih sredstava	3. kvartal 2010. god.	Obezbeđena finansijska sredstva za materijal	U potpunosti obezbeđena sredstva	100.000. dinara	750.000. dinara		Poverenik, lokalna samouprava	UNHCR
Formiranje komisije za realizaciju projekta	2. kvartal 2010. god.	Formirana komisija za realizaciju projekta					Poverenik, lokalna samouprava	
Utvrđivanje kriterijuma za dodelu sredstava	2. kvartal 2010. god.	Jasno definisani kriterijumi	Utvrđeni kriterijumi			Komisija	Komisija za realizaciju projekta	
Raspisivanje oglasa	3. kvartal 2010. god.	Raspisan oglas	Broj prijavljenih porodica			Komisija	Komisija	
Medijska prezentacija projekta	3. kvartal 2010. god.	Obaveštena javnost	Broj prijavljenih porodica			Članovi komisije	Članovi komisija	
Objavljivanje rezultata konkursa	3. kvartal 2010. god.	Objavljena Odluka o izboru korisnika	Broj odabranih korisnika				Članovi komisije	
Svečana dodela	4. kvartal 2010. god.	Svečana dodela						

Aktivnosti u 2011. godini	Period realizacije	Očekivan rezultat	Indikatori	Potrebni resursi			Nosilac aktivnosti	Partneri u realizaciji
				Buđet lokal. samouprave	Ostali resursi	Ljudski resursi		
Identifikovanje porodica kojima je pomoć potrebna	1. kvartal 2011. god.	Formirana baza podataka	Broj anketiranih porodica			Poverenik	Poverenik, lokalna samouprava	Centar za socijalni rad, Crveni krst
Obezbeđivanje finansijskih sredstava	2. kvartal 2011. god.	Obezbeđena finansijska sredstva za materijal	U potpunosti obezbeđena sredstva	100.000. dinara	750.000. dinara		Poverenik, lokalna samouprava	UNHCR
Formiranje komisije za realizaciju projekta	2. kvartal 2011. god.	Formirana komisija za realizaciju projekta					Poverenik, lokalna samouprava	
Utvrđivanje kriterijuma za dodelu sredstava	2. kvartal 2011. god.	Jasno definisani kriterijumi	Utvrđeni kriterijumi			Komisija	Komisija za relizaciju projekta	
Raspisivanje oglasa	2. kvartal 2011. god.	Raspisan oglas	Broj prijavljenih porodica			Komisija	Komisija	
Medijska prezentacija projekta	2. kvartal 2011. god.	Obaveštena javnost	Broj prijavljenih porodica			Članovi komisije	Članovi komisija	
Objavljivanje rezultata konkursa	2. kvartal 2011. god.	Objavljena Odluka o izboru korisnika	Broj odabranih korisnika				Članovi komisije	
Svečana dodela	3. kvartal 2011. god.	Svečana dodela						

Aktivnosti u 2012. godini	Period realizacije	Očekivan rezultat	Indikatori	Potrebni resursi			Nosilac aktivnosti	Partneri u realizaciji
				Buđet lokal. samouprave	Ostali resursi	Ljudski resursi		
Identifikovanje porodica kojima je pomoć potrebna	1. kvartal 2012. god.	Formirana baza podataka	Broj anketiranih porodica			Poverenik	Poverenik, lokalna samouprava	Centar za socijalni rad, Crveni krst
Obezbeđivanje finansijskih sredstava	2. kvartal 2012. god.	Obezbeđena finansijska sredstva za materijal	U potpunosti obezbeđena sredstva	100.000. dinara	750.000. dinara		Poverenik, lokalna samouprava	UNHCR
Formiranje komisije za realizaciju projekta	2. kvartal 2012. god.	Formirana komisija za realizaciju projekta					Poverenik, lokalna samouprava	
Utvrđivanje kriterijuma za dodelu sredstava	2. kvartal 2012. god.	Jasno definisani kriterijumi	Utvrđeni kriterijumi			Komisija	Komisija za relizaciju projekta	
Raspisivanje oglasa	2. kvartal 2012. god.	Raspisan oglas	Broj prijavljenih porodica			Komisija	Komisija	
Medijska prezentacija projekta	2. kvartal 2012. god.	Obaveštena javnost	Broj prijavljenih porodica			Članovi komisije	Članovi komisija	
Objavljivanje rezultata konkursa	2. kvartal 2012. god.	Objavljena Odluka o izboru korisnika	Broj odabranih korisnika				Članovi komisije	
Svečana dodela	3. kvartal 2012. god.	Svečana dodela						

Aktivnosti u 2013. godini	Period realizacije	Očekivan rezultat	Indikatori	Potrebni resursi			Nosilac aktivnosti	Partneri u realizaciji
				Buđet lokal. samouprave	Ostali resursi	Ljudski resursi		
Identifikovanje porodica kojima je pomoć potrebna	1. kvartal 2013. god.	Formirana baza podataka	Broj anketiranih porodica			Poverenik	Poverenik, lokalna samouprava	Centar za socijalni rad, Crveni krst
Obezbeđivanje finansijskih sredstava	2. kvartal 2013. god.	Obezbeđena finansijska sredstva za materijal	U potpunosti obezbeđena sredstva	100.000. dinara	750.000. dinara		Poverenik, lokalna samouprava	UNHCR
Formiranje komisije za realizaciju projekta	2. kvartal 2013. god.	Formirana komisija za realizaciju projekta					Poverenik, lokalna samouprava	
Utvrđivanje kriterijuma za dodelu sredstava	2. kvartal 2013. god.	Jasno definisani kriterijumi	Utvrđeni kriterijumi			Komisija	Komisija za relizaciju projekta	
Raspisivanje oglasa	2. kvartal 2013. god.	Raspisan oglas	Broj prijavljenih porodica			Komisija	Komisija	
Medijska prezentacija projekta	2. kvartal 2013. god.	Obaveštena javnost	Broj prijavljenih porodica			Članovi komisije	Članovi komisija	
Objavljivanje rezultata konkursa	2. kvartal 2013. god.	Objavljena Odluka o izboru korisnika	Broj odabranih korisnika				Članovi komisije	
Svečana dodela	3. kvartal 2013. god.	Svečana dodela						

6. IMPLEMENTACIJA LAP-a

6.1 Strukture upravljanja

Od samog početka izrade LAP-a, sa njegovom izradom su bili upoznati svi relevantni organi u našoj opštini. Veliku podršku u izradi LAP-a su dali Predsednik opštine Vladica Maksimović, kao i svi članovi Opštinskog veća naše opštine.

U samoj izradi LAP-a su učestvovali poverenik za izbegla i raseljena lica Radosav Janković, sekretar Crvenog krsta Vladimir Radonjić i član Opštinskog veća koji je resorno zadužen za ovo pitanje Borko Višnjić.

Naša lokalna samouprava predlaže da ovi ljudi budu članovi komisije, koja će činiti upravljačku i operativnu strukturu koja implementira LAP.

6.2 Monitoring i evaluacija

Kompletan monitoring i evaluaciju ovog projekta bi sprovodila gore pomenuta komisija, kojoj bi bio pridodat i član koji bi predstavljao Republičko povereništvo za izbegla i prognana lica. Ovoj komisiji bi se prema potrebi moglo pridodati još članova.

7. INSTITUCIONALNI I STRATEŠKI OKVIR ZA IZRADU DOKUMENTA

Ovaj dokument u potpunosti korespondira i u saglasnosti je sa sledećim strateškim dokumentima Vlade Republike Srbije, njenih ministarstava i drugih nadležnih republičkih, pokrajinskih i okružnih institucija:

1. Strategija razvoja Republike Srbije
2. Strategija razvoja turizma Republike Srbije
3. **Strategija za smanjenje siromaštva**
4. **Strategija zaštite životne sredine Republike Srbije**
5. Strategija razvoja poljoprivrede Republike Srbije
6. **Prostorni plan Opštine Bela Crkva**

7. Akcioni plan za zaštitu vodotokova Vojvodine
8. Strategija razvoja turizma subregiona Južnog Banata
9. Studija mreže marina na Dunavu u AP Vojvodini
10. Strategija razvoja nautičkog turizma Srbije
11. Strategija razvoja socijalne zaštite u Srbiji

8. TIM ZA IZRADU DOKUMENTA

Tim za izradu “Lokalnog akcionog plana za unapređenje položaja izbeglih i interno raseljenih lica Bele Crkve”

Poverenik za izbegla i prognana lica **Bele Crkve: Radosav Janković**

Sekretar Crvenog krsta Bele Crkve: **Vladimir Radonjić**

Član Izvršnog veća opštine **Bela Crkva: Borko Višnjić**